

Prodali smo ji enega kosa za deset tedanjih goldinarjev. Branjevka je nesla tega nenavadnega pevca v Ljubljano in ga tam prodala trgovcu za dober dobiček. Ta je pa tudi dobro ukrenil, obesil je kletko s kosom na steno pred svojo trgovino. Kos je prepeval tudi tukaj svoj: »Naprej...« in vsakdo, ki je šel mimo, je obstal in občudoval to nenavadno, patriotično kosovo petje. Radovedneži pa so vstopali tudi v trgovino in zahtevali podrobnih pojasnil o tem redkem rumenokljunu. Umevno je, da je prišel pri takih prilikah tudi trgovec na svoj račun, ker vsak teh radovednežev je tamkaj kaj kupil, že zato, da je nasitil svojo radovednost ob tem ptiču.

Ostal nam je zdaj še en kos. Oglasila se je spomlad. Vratca pri kletki so bila odprta, okno v izbi tudi ni bilo zatvorjeno. Vigred je vabila vsako živo bitje v vstajajočo naravo. Ni bilo torej zameriti soprebivalcu in narodnemu pevcu, da nas je zapustil brez slovesa in izletel v prosti ptičji svet. Potikal se je potem še nekaj časa po vrtu. Ker pa ni dobil tam nobene družice, se je preselil v bližnji gozd. Kmalu potem smo opazili našega begunca v družbi izvoljenke, katero je razveseljeval s svojim: »Naprej...«, ki si ga je prisvojil v ujetništvu.

Izvedeli smo pozneje tudi za njegovo gnezdo. Toda nismo se ga dotaknili, češ, naj le vzgaja sam svoje mladiče po znanem izreku: »Kakor so stari peli, od njih mladiči glas so vzeli!« To se je tudi uresničilo. Slišali smo prepevati kose še več let potem po vrtih in gozdih našega okoliša našo lepo narodno himno.

Josip Vandot:

Petriha.

Že včeraj si je bil napravil Petriha svojo torbo. Prav do zadnjega kotička si jo je bil napolnil. A danes jo je kar vrgel na hrbet. Naglo se je poslovil od gospodinje in je stekel na ulico. Hitel je skozi mesto in se je ustavil šele daleč zunaj na samotni cesti. Kroginkrog se je ozrl. Ko je pa videl, da je popolnoma sam, je dvignil klobuk, pa zavriskal: »Juhuhu!«

Pa je imel popolnoma prav, da je vriskal. Konec je bilo šole, in počitnice so se smejale vseokrog. Krasno spričevalo je imel Petriha v žepu, krasno, da nihče podobnega. Drugo gimnazijo je bil dovršil, prav lepo jo je dovršil. Zdaj pa gre proti domu. Oče in mati bosta vsa vesela in srečna, ko jima pokaže tisto lepo spričevalo. In bratec in sestra bosta vriskala, ko zagledata Petriho, ki je postal že tako velik in učen gospod. Hej, to bo veselje, ko pride domov! — Seveda daleč je še do doma. Pet

dobrih ur mora dobro meriti cesto, da pride do doma. A kaj to! Samo, da so počitnice, te lepe počitnice, pa bi še kdo mislil na dolgo pot!

»Juhuhu!« je zavriskal Petriha še enkrat in se spustil vnovič v tek. Cesta je bila prašna, in solnce je že precej pripekalo s sivkastega neba. A Petriha je hitel venomer, da je bil že ves zasopljen. Znoj mu je pričel teči s čela, in zato se je moral ustaviti, da se nekoliko oddahne. Obstal je pod širokim drevesom in si obrisal znoj z obraza.

A tedaj je Petriha kar naenkrat poskočil. Tlesknil je z rokami in se zasmel. Z obema rokama je dvignil klobuk in ga gledal, gledal. Oči so se mu svetile, in ves obraz se mu je smejal. — »Klobuček, hej, klobuček!« je rekel Petriha in gledal neprenehoma na klobuk. »Kako si lep, klobuček! Pa kako si gosposki! Hej, klobuček, ti moj klobuček!«

Pa je Petriha spet poskočil v svojem veselju in zavriskal. Hm, pa je bil resnično gosposki tisti klobuk. Lepo okrogel je bil; ravno tak je bil, kakršne nosijo v mestu samo veliki gospodje. Podaril mu je tisti klobuk sam gospod, ki je služil pri sodišču in je stanoval v mestu pri sosedovih. Lepo se je zahvalil Petriha gospodu in je bil ves rdeč vsled te velike radosti. Kako li ne? Saj Petriha bo zdaj tudi gospod, če si dene ta krasni klobuk na glavo. V domačo vas pride. Lepo pojde pokonci skozi ulice. Pa ga bodo srečevali vaški paglavci. Kar zijali bodo vanj in se mu odkrivali. »Oj, dober dan, gospod Petriha!« bodo pozdravljali in strmeli. »Dober dan, gospod Petriha!« — On pa se bo muzal in se odkrival na vse strani: »Dober dan, prijateljčki! Bog daj, Bog daj!«

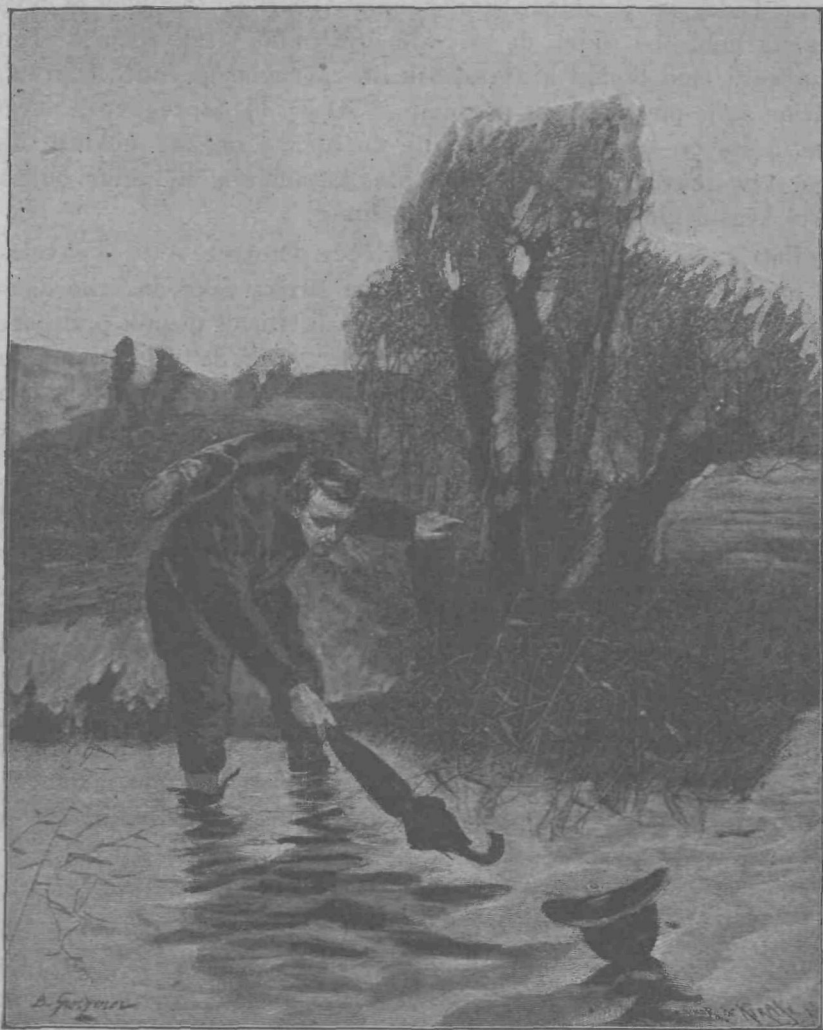
Pod drevesom je Petriha kar skakal v svoji srčni radosti. Neprenehoma je gledal in božal svoj krasni klobuk. Znoj mu ni več tekal z obraza, pa tudi zasopljen ni bil več. Zato je stopil naprej po prašni cesti. Neprenehoma je vrtel svoj krasni klobuk in ga gledal, gledal. Na ves glas je prepeval in stopal naglo naprej. Že davno je bilo zatonilo belo mesto v daljavi. Vseokrog je počivalo zeleno polje sredi žgočih poletnih žarkov. Vse je bilo tiho; samo odnekod se je oglašala ptica pivka in klicala glasno v poletni dan svoj žejni: »Piv—piv—piv...«

A Petriha se ni zmenil za polje in za ptico pivko. Šel je dalje in se zatapljal v svoje misli. Glej, kmalu pride domov. Lepo odpre vrata in stopi v vežo. Nemara bo sedel ondi oče v veži ali pa še celo mati? Zagledata tujega gospoda, pa se skoraj prestrašita. Naglo vstaneta, pa bosta oba v zadregi. — »Bog daj dober dan, dragi gospod!« porečeta. »Tako in tako je, gospod... Pa kaj bi radi, dragi gospod?«

Pa se bo zasmel Petriha, zasmel na ves glas. — »Pa kaj me ne poznata več, oče in mati? Kar poglejta me! Ali nisem resnično vaš Petriha?«

Pa se bosta začudila oče in mati in ga šele zdaj spoznala. »O, raca na strehi, o, koklja na vodi!« bo rekel oče in se še vedno čudil. »Ti si, Petriha? Pa si resnično ti? Pa kdaj si postal tako velik gospod? Pa ti je dal znabiti sam minister tisti lepi klobuk? Kdo naj te spozna, Petriha, kdo — te vprašam? Raca na strehi, o, koklja na vodi...«

In Petriha se smeje, samo smeje. Pa prideta iz sobe bratec in sestrica. Zagledata gospoda in se kar stisneta v kot, ker ju je sram in strah. A mati ju prime za roko in ju pelje pred velikega gospoda. — »Poglejta ga, poglejta ga!« poreče mati. »Petriha je ta veliki gospod. Kar lepo mu dajta rokico! Petriha je, naš Petriha, in Petriha je že velik gospod...«

Petriha je pričel žvižgati na prašni cesti. Srce se mu je smejalo, ko je mislil svoje lepe misli in je gledal na svoj krasni klobuk. Cesta je krenila k reki, ki se je vila počasi in široko skozi nepregledno polje. Polahkoma in potihoma je pljuskala ob nizki breg, ki je bil porastel z nizkim grmovjem in s šibkimi vrbami. Solnce je stopilo že nasred neba, in vročina je pritiskala, pritiskala vedno huje. Petrihi je lil pot z obraza, in

oči so ga že kar ščemele. A Petriha se ni ustavil, da si odpočije. Čvrsto je stopal naprej in se je smehljal neprenehoma. Glej, ondi doli se že dvigajo domači grički; tam se že sveti visoki zvonik domače vasice. Še uro hoda, pa bo Petriha doma. Oj, čez kratko uro bo že vriskal pred rodno hišico in bo stiskal staršem roko!

Petriha je krenil s ceste ob stezi, ki je vodila ob široki reki preko planjave. Tedaj se je solnce kar naenkrat skrilo. Začuden je pogledal Petriha na nebo, pa videl, da se valé črni oblaki izza obzorja. Tuintam se je zasvetil med oblaki kratek blisk, in zašrmelo je votlo in pretrgano. — Petriha se je popraskal za ušesom. — »O jejl!« je izpregovoril. »Nevihta prihaja... Pa bo treba dobro stopiti, če hočem ubežati nevihti. Kaj mi pomaga lepi dežnik? Obrne ga nevihta, in nemara mi veter odnese še celo moj krasni klobuk. Teci, teci, Petriha!«

In Petriha se spusti v tek preko molčeče planjave. A že je zavela prva sapica nad zemljo. Zapljuskala je površina široke reke, in vrbe na bregu so zašumele. — »O jejl!« je zaklical Petriha in stisnil dežnik pod pazduho. Pričel je teči na vso sapo po stezi, ker je slutil, da pridivja zdajpazdaj strašna nevihta. In res — kar nenadoma je zavrisnilo nekaj okrog njega in zašumelo: »Fiv—fiv, Petriha!« — Tako je zavrisnilo, in Petriha je kar razločno slišal, da mu nekdo kliče: »Fiv—fiv, Petriha!«

Petriha se je začudil, da je kar obstal. Poslušal je z odprtimi usti in je gledal okrog sebe. Pa ni videl nikogar daleč naokrog. Samo slišal je razločno, kako žvižga nekaj v zraku in kliče: »Fiv—fiv, Petriha! Klobuk—klo—buk...«

Prestrašil se je Petriha, da so mu stopili lasje pokonci. A tisti trenutek je zavrisnilo v zraku tenko in visoko: »Fiv—fiv...« Zagrabilo je Petriho in ga je skoraj zasuknilo. Sapo mu je zaprlo, da se ja kar zgrabil za prsi. Krasni, okrogli klobuk mu je sfrčal z glave in je poletel naravnost na reko. Petriha je videl vse to. A iz samega strahu ni mogel premakniti nog. S široko odprtimi očmi je gledal za klobukom, ki ga je odnesel veter na nemirno vodo.

Naposled se je vendarle vzdramil. — »Ovbe!« je zavpil in skoraj zajokal. »Moj lepi, gosposki klobuček!« — Stekel je do brega, da bi zagrabil klobuk z rokami. Z dežnikom ga je hotel doseči, a klobuk je bil že predaleč. Pa se ni Petriha kar nič pomišljal. Stopil je v vodo in jo pričel bresti. Že je skoraj dosegel z dežnikom klobuk — a tedaj je zavrisnilo spet na vso moč okrog njega: »Fiv—fiv... klobuk, klobuk...«

Petriho je skoraj prevrglo v reko. V zadnjem trenutku se je še zgrabil za bičevje. Ko pa se je spet dvignil, je zagledal svoj gosposki klobuk že daleč doli sredi šumeče reke. Pa je izprevidel, da ga ne doseže nikoli več, oj, nikoli več...

Petriha je zatarnal in se je prijel za glavo. Joj, pa se ne bo mogel izkazati doma, prav nič se ne bo mogel izkazati. Norčevali se bodo iz njega — češ, glejte ga Petriho! Tako je reven in siromašen, da si ne

more privoščiti niti klobuka. Kakor ciganček je prišel domov — bosoglav in moker. Pa pravi, da postane gospod, kakor so v mestu gospodje. I, glejte! Pa ne premore niti klobuka, niti umazanega klobuka ne. Saj pravimo — ta Petriha, ta nesrečni Petriha!

In Petriha se je razjokal v svoji nesreči. Gledal je za klobukom, ki je plaval naglo po razpenjeni reki. Kakor črna pika je že bil, oj kakor črna pičica — in potem je kar naenkrat izgínil... Petriha je zajavkal in je stopil iz mrzle reke. Tarnal je, da je prevpil vihar, ki je tulil preko planjave vedno huje. A hipoma se je zablísnilo, da je vzelo vid. Zagrmelo je, da se je potresla zemlja, in iz črnih oblakov se je ulil gost dež.

To je predramilo Petriho. Hipoma je pozabil na gosposki klobuk in na svojo bolešt in na svoj obup. Spustil se je v tek in je letel skozi gosto ploho — premočen do kože. Ves premražen in zasopel je prišel do domače hiše in je stopil v vežo. Z njega je kar curljalo, ko je otepal z rokami po obleki. Zagledala ga je mati in je pričela sklepati z rokami. Naglo je prinesla suhega perila, in Petriha se je moral takoj preobleči. Vesel ga je bil oče zlasti še, ko je pokazal Petriha svoje dobro spričevalo.. Pa tudi bratec in sestra sta bila vesela, da sta kar skakala okrog njega.

Pa se je namuznil oče in je rekel: »Hm, zdelo se mi je, da prineseš dobro spričevalo. Pa sem ti kupil zadnjič na sejmu nekaj lepega. Hm, zato sem ti kupil, ker zaslužiš. Saj si bil priden vse leto in si se učil tako dobro.« — In oče je odprl skrinjo. Vzel je iz njega nekaj, v droben papir zavitega. »Poglej, Petriha!« je nadaljeval oče in se je še vedno muzal. »Ali vidiš? To sem ti kupil, ker si tako priden.«

Petriha je razvil naglo papir in se je zasmeljal v velikem veselju. V roki je držal nov klobuk. Ves žametast je bil in tako mehak in gladek kakor svila. — »O, jej!« se je razveselil Petriha, da je kar poskočil. »Kako krasen klobuk! Kako lep klobuček!«

Pa se je domislil tistega okroglega, gosposkega klobuka, ki mu ga je bila odnesla široka reka. In domislil se je tudi, kako trd je bil tisti klobuk. Kakor železna čelada je tičal na glavi in ni se dal upogniti niti za pičico. In če je udaril z pestjo nanj, je zabobnel votlo kakor boben. Petriha je gledal zdaj svoj novi žametni klobuček, in kar naenkrat je prasnjal v smeh. Začudena sta ga gledala oče in mati pa tudi bratec in sestra sta se čudila. Pa je povedal Petriha zgodbo o svojem okroglem, gosposkem klobuku. O vetru je pravil, ki je zavrísnil: »Fiv—fiv« — pa je vrgel v reko tisti gosposki klobuk.

Smejal se je Petriha, od srca se je smejal in se je tolkel z rokami po kolenih. »O, kako sem bil neumen, ker mi je tako ugajal tisti klobuk!« je govoril in se smejal. »Neroden je bil kakor železna čelada in okrogel kakor materin pisiker. Če sem udaril s pestjo nanj, je zabobnelo iz njega: bum — bum — bamber — bam...«

Na ves glas se je smejal Petriha. Smejala sta se tudi oče in mati. Pa tudi bratec in sestra sta se smejala. Tolkla sta se po kolenih in govorila za Petriho: »Bum — bum — bamber — bam...«

Tisti klobuk je vrgla čez tri dni reka na breg. Našel ga je tam kmet in se ga je razveselil. Sredi njive, posejane s prosom, ga je nataknil na kolec. Strašil je tam vrabce tisti gosposki klobuk. Grdo jih je strašil, da so vrabci kar kričali v svojem strahu. Skrivali so se za mejo in so se spogledavali. Kajti strah jih je bilo v grešnih srcih, pa se niso upali blizu prosa, res niso upali...

Fran Govekar:

Voda, voda!

(Pesem v prozi.)

Kakor daleč seže oko, sama puščava, žareč pesek... Nobenega drevesa, nobenega grmovja, nikjer zelene vejice.

Kakor rdeča, žareča krogla stoji solnce sredi nebesnega oboda in pripeka ter žge, da se zdi, kot da je vsa zemlja in nebo v plamenu.

Ogenj na nebu, ogenj na zemlji... Nad razbeljenim peskom se vidi neko tresenje, migljanje, kakor bi plavalo v zraku tisoč in tisoč brezbarvnih plamenčkov. In to migljanje in tresenje je edino, kar se giblje, kar živi v tej mrtvi tišini, v tej mrtvi zemlji brez življenja.

Brez življenja?...

Ali se ne prikazuje tam daleč na vzhodu, kjer se žgoči, migljajoči pesek in žareče nebo strneta v eno samo ognjeno morje, ali se ne prikazuje tam nekaj temnega? Zdi se, kot da je prilepljeno in prikovano na zemljo. A vendar se giblje, vedno bolj se bliža, raste... Prikaže se bitje, ki ima glavo, roke, noge.

V sredi puščave — človek! Ogrnjen je z rjavim plaščem, v roki ima palico, z drugo roko pa si senči obraz... Zasopljen, omahujočih, trudnih korakov stopa po vročem pesku. Vanj se udirajo njegove noge malone do kolen. Iz plašča pa zre obraz, blede, prepaden, razjeden, z velikimi ustnicami, z mrzličnimi očmi. Njegov pogled se izgublja v daljavo... Kje je pot, ki naj hodi po njej? Kje je cilj, ki po njem koprni tako željno, tako vroče?

Pred njim nobene ceste, nobene steze... Le pesek, brezkončen, žareč. In vendar je treba naprej, naprej. Kajti za njim je groza in smrt.

Komaj si upa pogledati nazaj v ono daljavo, kjer je prvi izmed njegovih tovarišev obležal mrtev. In drug za drugim so potem onemogli ter popadali. Videl je, kako je ugašalo njih življenje, a ni mogel pomagati, ni jih mogel rešiti. Padlo in poginilo je tudi živinče, ki je je jezdil, in gorka kri, ki jo je v naglici izpil željno, a obenem z gnusom, ni mogla ugasiti njegove žeje. Le še povečala jo je... In zdaj? ...